

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet "Värna språken" (SOU 2008:26)

Sammanfattning

Landstinget anser att förslaget om en språklag är vällovt, trots att det med den föreslagna utformningen inte kan utöva en direkt rättsligt reglerande verkan. Landstinget instämmer i förhoppningen om att den symboliska betydelsen hos en övergripande språklag ska bidra till att öka medvetenheten om språkens betydelse hos befolkningen och inom samhällets institutioner, stärka språkarbetet hos berörda institutioner samt kunna uppfattas som en manifestation för tolerans och respekt för den språkliga mångfalden i vårt land.

Landstinget instämmer också i den grundfilosofi som kan utläsas i utredningen, att det svenska språkets utveckling bör vårdas och inte regleras.

Med hänsyn till lagens symboliska betydelse anser landstinget att svenskans dialekter förtjänar en passus i lagen, för att markera deras historiska, kulturella och identitetsskapande betydelse på lokal och regional nivå.

Landstingets observationer

Oförändrad reglering

Landstinget i Värmland har inbjudits att lämna synpunkter på det förslag till språklag som lades fram av Språklagsutredningen 2008-03-18 (SOU 2008:26).

Sverige har tidigare inte haft en särskild språklag. De områden som berörs av lagen har hittills täckts genom regleringar i en rad andra lagar och förordningar, såsom förvaltningslagen, myndighetsförordningen, minoritetsspråkslagarna, skollagen, patientjournalagen med flera, samt i internationella konventioner.

Språklagen är inte tänkt att ersätta befintliga regleringar utan skulle utgöra en komplettering i form av en ramlag. I förslagets tredje paragraf stadgas särskilt att bestämmelser i andra lagar och förordningar gäller före språklagen.

En ram- och skyldighetslag

Landstinget noterar att lagen enligt förslaget ska vara en skyldighetslag som ålägger myndigheter, domstolar och offentliga förvaltningar ett principiellt men inte detaljreglerat ansvar. Detaljer regleras i stället i särskilda, andra lagar och förordningar såsom de ovan nämnda.

För hälso- och sjukvårdens huvudmän innebär detta att den nya lagen inte medför några förändringar i gällande reglering av till exempel rätt till tolk i kontakter med hälso- och sjukvården, användningen av medicinskt fackspråk i verksamheten och journalföringen, samt den allmänna skyldigheten att använda ett vårdat, enkelt och begripligt språk.

Denna lag är heller inte tänkt att ge enskilda människor möjlighet att åberopa särskilda rättigheter och specifika insatser från samhällets sida.

Landstinget noterar också att lagen enligt förslaget inte ska kopplas till några sanktioner för de fall då myndigheter, domstolar eller förvaltningar underlåter att uppfylla skyldigheter som kan avkrävas dem enligt lagen. Utredningen pekar i stället på de andra medel för påverkan på den offentliga verksamheten som används av Justitieombudsmannen och Justitiekanslern.

Fokus på språken

Mot bakgrund av dessa observationer är det rimligt att fråga vilken funktion en sådan språklag är tänkt att ha. En normerande och styrande rättslig inverkan är det inte fråga om. Ur strikt juridisk synvinkel skulle lagens existensberättigande kunna ifrågasättas. Det framgår av utredningen att motiven för lagen i stället i första hand är språkpolitiska.

Ett syfte med att för första gången lagstifta på detta område anges i utredningen uttryckligen vara en förväntan om att ”detta kommer att synliggöra betydelsen av språk”. Utredningen talar om ”en statushöjande effekt för de språk som regleras” och ”en ökad medvetenhet i frågor som rör språkanvändning”, vilket sannolikt ger ”ett större symbolvärde och en större genomslagskraft än vad språkpolitiska mål har när de antas i annan form”.

En sådan förstärkning anses motiverad både vad gäller svenskans, minoritetsspråkens och teckenspråkets ställning samt möjligheterna för människor med andra modersmål att använda och utveckla dessa i Sverige. Befolk-

ningens alltmer mångkulturella sammansättning har medfört så stora förändringar att en samlad reglering anses behövlig på övergripande nivå. Därutöver pekar utredningen på engelskans ökade och ökande inflytande på flera områden i samhället.

Landstingets synpunkter

Engelskans inflytande

Hur allvarlig engelskans inverkan är på det svenska språket diskuteras ofta, men inte alltid utifrån forskarstudier av utvecklingen. Att en sådan utveckling pågår är ändå uppenbart och frågan är hur den bör bemötas. Landstinget anser att om den föreslagna språklagen kan medverka till att klargöra detta på ett förnuftigt sätt är det en sak av godo.

Demokrati och språkvård

Att göra sig en bild av språkets förändringar och befolkningens språkkunskaper är ingen enkel uppgift och måste bygga på forskningsinsatser. Man kan dock konstatera att grupper och individer har en mycket varierande tillgång till språket som resurs för en aktiv roll i samhället. Funktionell läsförståelse, begreppsförståelse och skrivkunskaper är personliga tillgångar av avgörande betydelse, inte minst för möjligheten att ta del i det demokratiska samhällsskicket. Landstinget anser att om den föreslagna språklagen kan medverka till förstärkningar på detta område är det en sak av godo.

Landstinget konstaterar att språkvården i Sverige åtminstone på en övergripande nivå har haft en god period under ett antal år, både vad gäller hanteringen av myndighetsspråk, datatermer och teknisk nomenklatur. Samordningen av resurser på bland annat dessa områden inom Språkrådets hägn pekar framåt. Under samma period tycks intresset för språk och språkfrågor ha ökat påtagligt hos befolkningen. Landstinget anser att om den föreslagna språklagen kan medverka till att understödja och ytterligare förstärka detta arbete är det en sak av godo. Såväl myndigheter och förvaltningar som skolor och massmedier har behov av ett kvalificerat understöd i språkvården.

Svenskan som huvudspråk

Det är inte att räkna med att en lag som officiellt fastställer svenska språket som landets "huvudspråk" är helt okontroversiell, ens i den milda form som utredningen föreslår. Landstinget konstaterar med tillfredsställelse att utredningen i sina resonemang och i lagförslagets formuleringar väl kompenserar för de farhågor som kan resas. Det gäller till exempel risken för att en språklag skulle kunna fungera exkluderande gentemot de övriga språk, enligt uppgift mellan 150 och 200, som talas i Sverige.

Att språklagens formella status är begränsad bör inte förta dess verkan som en manifestation för tolerans och mångfald från den lagstiftande makten. Om lagen skulle uppfattas på annat sätt är den förfelad.

Landstinget anser att anslaget i utredningen och den föreslagna lagen är gott. Språkets utveckling kan knappast centraladministreras. En ambition att styra språkets förändringar, eller konservera det, kan i sämsta fall leda till att språket utvecklas i olika riktningar hos olika delar av befolkningen, något som riskerar att förvärpa den segregering av grupper i samhället som sociala skillnader redan utgör. Landstinget instämmer därför i den grundfilosofi som kan utläsas i utredningen, att språkets utveckling bör vårdas och inte regleras.

Dialekternas betydelse

Landstinget anser däremot att det är en brist att ett förslag till en övergripande lag kring det svenska språket och alla andra språk som talas i landet helt saknar någon stipulation kring svenskans dialekter. I utredningen omnämns de endast i förbigående. Utredningen och lagförslaget bortser därmed från dialekternas många hundra år gamla språkhistoriska, kulturella och identitetsskapande värden. Eftersom lagen är avsedd att få stor symbolisk betydelse ter sig denna brist desto mera anmärkningsvärd.

Med etermediernas ankomst och utbredning samt folkomflyttningarna, framför allt från mitten av förra seklet, har följt stora förändringar hos de svenska dialekterna, varav inte få kan sägas ha försvunnit ur språkbruket. Betydelsefull dokumentation och forskning har gjorts under lång tid, såväl inom universiteten, genom Institutet för språk och folkminnen samt inte minst av privatforskare. Dialekternas språkvetenskapliga och kulturhistoriska betydelse är förvisso mycket stor, men det bör också stå klart att många av dem än idag ingår i människors lokala och regionala identitet.

Landstinget i Värmland anser att dialekterna fortsatt har mer än ett historiskt och antikvariskt värde, och att de förtjänar en positionering i en svensk språklag, varför lagen behöver ett tillägg i denna fråga.

Landstingets slutsats

Med ovanstående kommentarer samt med förslag om ett tillägg om svenskans dialekter instämmer landstinget i Språkutredningens förslag till språklag.

Landstingsstyrelsen

Ulric Andersson
Ordförande

Tore Olsson
Landstingsdirektör